

Den 3. juni 2025

Referat fra møde i arbejdsgruppe for arealudtag d. 2., 3. og 8. maj 2025

Sted: Online (Teams)

Deltagere (varierende over de tre møder): Jan Pedersen (Varde Kommune), Susanne Mortensen (Limfjordssekretariatet), Jannik Seslef (Assens Kommune), Gunilla Ørbech (KL), Kjeld Lundager Jørgensen (Naturstyrelsen), Simon Rosendahl Bjørholm (SEGES Innovation), Mikael Kirkhoff Samsøe (VKST), Irene Wiborg (SEGES Innovation), Mikael Strandbygaard (Landbrug & Fødevarer), Thyge Nygaard (DN), Sanne Lisby Eriksen (SGAV).

Afbud: Kristine Elisabeth Mulbjerg (SGAV).

Velkomst v. sekretariatet

Asger Petersen bød velkommen på vegne af sekretariatet til de kommende dages gennemgang og drøftelse af arbejdsgruppens barriereliste mhp. ny konsolidering.

Bemærkninger fra arbejdsgruppen

Ifm. første skriftlige høringsrunde på barrierelisten, indkom kommentarer fra DN vedr. natur som del af arbejdsgruppens ansvarsområde ift. håndtering af barrierer. DN efterspurgte desuden at få kommissoriet eftersendt, eftersom de som nyt medlem af arbejdsgruppen ikke havde set det endnu.

Sekretariatet bemærkede, at kommissoriet ville blive eftersendt efter pågående revidering i samarbejde med departementet for Ministeriet for Grøn Trepert (MGTP-DEP). Fsva. spørgsmålet om natur som øvrigt fokusområde for arbejdsgruppen fastslog sekretariatet med henvisning til det tidligere udsendte kommissorie (og Aftalerne om et Grønt Danmark), at arbejdsgruppens fokusområde fsva. barrierehandtering pt. er afgrænset til lavbundsindsatsen samt den bredere vifte af virkemidler ift. kvælstofindsatsen. Det bemærkedes yderligere af sekretariatet, at arbejdsgruppens evt. involvering i håndtering af barrierer vedr. skovrejsning vurderes at ville kræve tilførsel af sekretariatsressourcer og evt. ny faglig sammensætning af arbejdsgruppen, såfremt skovrejsning ønskes varetaget af arbejdsgruppen.

Kommunale medlemmer medgav i forlængelse af DN's bemærkninger om natur, at naturtiltag er svære at løfte med de nuværende rammer i tilskudsordningerne. SGAV konstaterede, at det var en principiel diskussion med henvisning til det politiske mandat og rammer om først og fremmest at kunne give tilskud til tiltag, der nedbringer drivhusgas- og kvælstofudledning. SGAV bemærkede yderligere, at diskussionen hører til et principielt niveau med inddragelse af taskforce, den nationale styregruppe og politisk forum for arealudtag.

Gennemgang af barriereliste og status på løsninger

Sekretariatet bemærkede indledningsvist, at der i gennemgangen af barrierelisten er behov for arbejdsgruppens vurdering af, om barrierer med tilvejebragte løsninger vurderes at være tilstrækkeligt håndteret, og såfremt der vurderes at være noget til opfølgning, bør det evt. håndteres særskilt (som en konkret barriere eller et forbedringspotentiale). Det bemærkedes desuden, at 'løste barrierer' ikke er ensbetydende med, at de ikke kan behandles senere, hvis løsningen ikke viser sig at have været tilstrækkelig. Tilmed bemærkede SGAV, at kommunikation vedr. barrierer pt. afklares med MGTP-DEP.

Asger Petersen gennemgik på vegne af sekretariatet status på samtlige barrierer med åben mulighed for arbejdsgruppens kommentering. Opsummerende betragtede arbejdsgruppen et større omfang af barrierer fra listen offentliggjort februar 2024 som værende tilstrækkeligt håndteret – navnlig barrierer med administrative løsninger. 'Løste' og 'fortsat aktive barrierer' ønskedes desuden opgjort på forskellige lister, foruden sammenskriv af visse barrierer eller rykning af barrierer, der ikke kunne løses administrativt, til politisk kategori. Ydermere ønskedes den pt. manglende mulighed for undtagelsesvis ekspropriation ifm. lavbundsprojekter meldt ind på barrierelisten.

Neden for opsummeres status på barrierer samt arbejdsgruppens evt. bemærkninger.

Følgende barrierer meldtes løst af arbejdsgruppen:

Rammer for projektejere:

- Der gives med tilskudsordningen Vand- og klimaprojekter (VKP) tilskud til omlægning af dræn og vandløb i fredskov i tilskudsordningen. Dette var ikke muligt under LDP-tilskudsordningerne for kvælstofvådområde og lavbundsprojekter (KVLP). Kommunerne bemærkede, at der skal tages bestik af løsning, når udbetalingsanmodninger bliver en realitet.
- Krav om minimumseffekt (CO₂) i KVLP-lavbundsprojekter er ikke videreført til VKP-tilskudsordningen.
- Kommunernes opsøgende arbejde dækkes som udgangspunkt af VKP-tilsagn om forundersøgelse.
- Lønsatser til eget personale er opjusteret og justeres løbende efter den almindelige lønudvikling i VKP-tilskudsordningen. Kommunerne italesatte justering af selve lønkategorierne som et øvrigt forbedringspotentiale, og at med de nuværende 2-årige tilskudsbekendtgørelser reguleres lønsatserne også kun hvert 2. år –sekretariatet svarede, at det i princippet er en anden barriere, som fx kunne fremgå under et forbedringsspor. SGAV undersøger muligheder for forbedring til ordning i 2026.
- SGAV har styrket understøttelsen af Tast Selv it-systemet ift. VKP og KVLP samt indført en række fremmende tiltag for sagsbehandling af it-fejllramte projekter, herunder sikret konkret indgang til sagsbehandler i SGAV, som projektejere kan kontakte, når de oplever fejl i forbindelse med KVLP/VKP-sager eller har behov for vejledning. Pt. håndterer SGAV meget få VKP- og KVLP-tilskudssager omfattet af servicekald. Arbejdsgruppen vurderede, at tiltag har virket. Det understregedes af SGAV, at VKP- og KVLP-sagernes

status fortsat overvåges i samarbejde med arbejdsgruppen for at sikre fortsat fremdrift i tilfælde af it-fejl. Kommunerne bemærkede, at der kan opleves lange svartider på ændringsansøgninger og sagsbehandling generel – sekretariatet bemærkede, at det hører under barrieren sagsbehandlingstider hos SGAV.

- Udbudsgrænsen på 50.000 kr. (krav om to tilbud) er hævet til 100.000 kr. i VKP-tilskudsordningen. Kommunerne bemærkede, at standardomkostninger som øvrig mulighed kan være et forenkende øvrigt tiltag.

Lodsejerincitament:

- SGAVs notat vedr. proces for vurdering af skattefrihed ved kompensation i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) har afklaret retstilstanden. Arbejdsgruppen vurderede, at en fortsat langvarig afklaringsproces kan udgøre en barriere for fremdriften i projekterne. Barrieren kan evt. beskrives nærmere og løftes til evt. politisk håndtering.
- SGAV har i VKP-ordningsvejledning beskrevet retstilstand vedr. fortsat mulighed for modtagelse af grundbetaling på arealer med VKP-lavbundsprojekter, der ikke implementerer EU's vandramme- og/eller habitatdirektiver. Arbejdsgruppen bemærkede, at der kan være øvrigt behov for udarbejdelse af fakta-ark med lodsejer som målgruppe.
- SGAV har afklaret, at der kan tages højde for et skiftende kvælstofindsatsbehov (som følge af løbende opdatering af vandområdeplaner) i SGAVs vurdering af VKP-lavbundsprojekters bidrag til implementering af EU's vandrammedirektiv. Usikkerhed er således fjernet, og SGAV tilbyder desuden mulighed for, at projektere løbende kan få genvurderet deres projekters bidrag ift. pt. gældende vandområdeplan. Arbejdsgruppen bemærkede at muligheden for genvurdering afhjælper barrieren, men påpegede et behov for kommunikation til projektere samt det fortsatte behov for at sidestille EU-finansierede og nationalt finansierede ordninger ifm. næste CAP-planperiode (for nuværende et vilkår).
- SGAV har i samarbejde med kammeradvokaten i 2023 afklaret retstilstanden vedr. mulighed for kompensation til § 3-beskyttede arealer (Naturbeskyttelsesloven). Arbejdsgruppen vurderede, at barrieren kan betragtes som 'løst' ift. den konkrete usikkerhed om kompensation til § 3-arealer, der opstod som følge af den beklagelige tilbagebetalingssag. Arbejdsgruppen vurderede tillige, at § 3-sagen ikke længere fylder i lodsejerdialogen i væsentligt omfang generelt set.
- For VKP-lavbundsprojekter, der ikke implementerer vandrammedirektivet, har SGAV indført mulighed for at give forhåndsudtalelser om, hvorvidt VKP-lavbundsprojekter forventes at bidrage til implementering af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne pba. forundersøgelsen. Det bemærkes dog, at forhåndsudtalelser vil skulle bekræftes efterfølgende pba. konkret vurdering af det gennemførte projekt. Arbejdsgruppen vurderede, at muligheden for forhåndsudtalelsen afhjælper barrieren, så lodsejere kan få et indikerende svar på, om de kan forvente fortsat modtagelse af grundbetaling som følge

af deltagelse i VKP-lavbundsprojekter.

- SGAV har afklaret, at betydningen af okkerindsatsbehov i lavbundsprojekter ift. implementering af vandrammedirektivet beror på konkrete vurderinger. Som løsning ift. hurtigere afklaring tilbyder SGAV vurdering allerede ifm. forundersøgelsen, såfremt projekter fremsender nødvendig dokumentation om bl.a. okkerbelastningens kilde(r) inden for projektområdet. Proceduren testes pt. som løsning i Varde Kommune, der deler erfaringer om løsning efterfølgende.
- SGAV har afklaret, at der ikke er regler i tilskudsordningerne, der hindrer lodsejeres senere salg af klimakreditter pba. deres deltagelse i lavbunds/Klima-Lavbundsprojekter. Dette er beskrevet i ordningsvejledningen til VKP og forventes beskrevet tilsvarende i vejledning til Klima-Lavbundsordningen (KLA).
- SGAV har betonet potentielle synergieffekter ved vådområde- og lavbundsprojekter i vejledningen til VKP-tilskudsordningen, så projektere kan henvise til et konkret sted i dialogen med lodsejere, som måtte vægte betydning af natur, biodiversitet mv. højere end projekternes primære formål (klima eller kvælstof) ift. deres deltagelse i projekter. Synergieffekter var ikke betonet i samme grad i de tidligere LDP-finansierede KVLP-ordninger.
- SGAV har afklaret retstilstanden vedr. lodsejeres fortsat pligt til rydning af vådgjorte lavbundsjord med konklusionen, at der inden for de gældende regler ikke er noget til hinder for, at rydningspligt kan ophæves. Beplantede arealer over 0,5 ha skal dog anmeldes til kommunen med simple formkrav, og såfremt det ikke er i strid med anden lovgivning, og såfremt skov ikke er uønsket af kommunen, kan rydningspligten ophæves på arealet. Arbejdsgruppen spurgte, om § 3-registrerede arealer evt. vil bevirke, at rydningspligten ikke ønskes ophævet af kommunen. SGAV afklarer nærmere herom og offentliggør notat på udtagning.dk.

Projektrammer ift. øvrig lovgivning:

- SGAV har tilvejebragt en undtagelse i Plantedækkebekendtgørelsen 2024-25, der bevirker, at lodsejere, der deltager i udtagningsprojekter og samtidigt har bindende efterafgrødekra, ikke skal vørså afgrøder efter efterafgrøder på udtagne arealer. Manglende undtagelse medførte tidligere udskyldelse af tinglysning af betydning for projektvarighed.

Samarbejde mellem projektdrivende- og faciliterende aktører:

- Arbejdsgruppen vurderede, at den nye (lokale) organisering i regi af Grøn Trepert har medført et betydeligt løft ift. vidensdeling og styrkelse af relationer mellem projektdrivende aktører. Således vurderedes barrieren ikke længere at være aktuel.
- Udtagningskonsulentordningen understøttes med betydeligt flere midler (herunder FL24-bevilling og Aftalerne om et Grønt Danmark), og SGAV har revideret opgavebeskrivelsen fra 2024 i samarbejde med arbejdsgruppen, så

udtagningskonsulenter i højere grad kan understøtte bredere formål i arealomlægningsindsatsen og indgå i den lokalt forankrede organisering med kommunale projektere mv.

Samarbejde med statslige aktører - arealomlægningsindsatsen og kritisk infrastruktur:

- SGAV har med arbejdsgruppens kommunale medlemmer og Naturstyrelsen indledt dialog med Energinet mhp. at fremme konstruktivt samarbejde om udtagningsprojekter. Der vurderedes at være behov for at dele viden om systematisk indgang for projektere til Energinets tredjepartskontor, at sikre tidlig inddragelse af Energinet i projekter med overlap/nærhed til kabelnet/ledningsanlæg samt tage hensyn til udtagningsprojekter i den fremadrettede planlægning/udbygning af kabelnet. Arbejdsgruppens sekretariat og Energinet er opmærksomme på opfølgning.
- SGAV har indledt dialog med Banedanmark med arbejdsgruppens kommunale medlemmer, KL samt Naturstyrelsen. Der påpeges et behov for at udarbejde et kontakt- og procesoverblik til deling blandt projektere. SGAV afklarer desuden muligheder for at give tilskud til bl.a. monitorering af vand efter projektetablering som en nødvendighed for Banedanmarks godkendelser.
- SGAV har indledt dialog med Vejdirektoratet vedr. behovet for at fremme samspil mellem udtagningsprojekter og forvaltningen af statslige vejnet. Som udgangspunkt er samspil muligt. Der påpeges dog et behov for at sikre tidlig inddragelse af Vejdirektoratet i udtagningsprojekterne. Dialog med inddragelse af arbejdsgruppen fortsættes mhp. at afklare 'best-practice' for samarbejde.
- Arbejdsgruppen vurderede, at samarbejdet med ovenstående statslige aktører om udtagningsprojekter generelt er forbedret.

Særlige miljømæssige betingelser for visse projekter:

- Arbejdsgruppen vurderer ikke, at manglende viden om risiko for merudledning af fosfor ved vådlægning i sig selv udgør en barriere. SGAV vejleder desuden løbende efter nyeste viden.
- SGAV har justeret (lempeliggjort) kvælstof/fosfor-vekselkursen, hvilket muliggør flere udtagningsprojekter, uden at der forventes at ske forringelse af kystvande.

Skala og tempo i omlægningsindsatsen:

- SGAV har med EU-Kommissionens godkendelse i 2024 indført mulighed i VKP for jordopkøb tidligere i projektforslaget eller forud for tilsagn om forundersøgelse. Derudover er der med Aftale om Implementering af et Grønt Danmark 2024 afsat midler til strategisk opkøb af arealer, der vurderes at være relevante for senere projekter (den konkrete implementering er i proces). Arbejdsgruppen vurderede, at der er behov for at styrke kommunikation herom til projektere (noteredes som en barriere til opfølgning). KL og SGAVs jordfordelingskontor aftaler nærmere.

- SGAV har introduceret tilskudsordningen 'Permanent ekstensivering', som sikrer et større samspil mellem ekstensiverings- og vådgøringsindsatserne.

Følgende barrierer vurderedes endnu ikke at være håndteret:

Rammer for projektere:

- Fosfor vurderes ikke at være en generel barriere, men kommunikation anbefales fortsat styrket mhp. at afværge florerende myter om, at fosfor skulle være en generel barriere for udtagningsprojekter. Temadrøftelse af fosfor blev desuden efterspurgt, herunder drøftelse af nye fosforafværgende virkemidler godkendt af Aarhus Universitet mhp. at udvide tilskudsmuligheder inden for de gældende tilskudsordninger.
- Fortsat usikkerhed blandt projektledere om håndtering af eksisterende § 3-registreringer under Naturbeskyttelsesloven (NBL) inden for projektområder. Arbejdsgruppen efterspørger en lempeligere tolkning af loven samt udarbejdelse af skærpet vejledning til brug for projekteres vurdering af generelle dispensationsmuligheder ift. udtagningsprojekter.
- Finansiering af kommunernes faciliterende VOS-arbejde frem til 2030 vurderedes af KL og kommunerne fortsat at være mangelfuld, eftersom bevilgede midler fra rammeaftale mellem KL og Ministeriet for Grøn Trepert foreløbigt anvendes hovedsageligt til drift af de lokale treparter.
- Rådgivning til beregning af ejendomsavance i EU-finansierede udtagningsordninger er søgt muliggjort via udtagningskonsulentordningen, hvor udtagningskonsulenter kan tilbyde op til 10 timers bistand til den enkelte lodsejer vedr. økonomiske eller skattemæssige forhold. SEGES Innovation og SGAVs jordfordelingskontor meldte, at der er væsentlig forskel på, hvor anvendt tilbuddet er på tværs af landsdele, hvilket bl.a. skyldes, at det er uklart for jordfordelingsplanlæggere, om udtagningskonsulenternes tilbud skal italesættes som vejledende eller rådgivende (forpligtende) bistand. Det aftales, at SGAV og SEGES Innovation indgår i dialog om håndtering heraf.
- Barriere vedr. ressourcebehov til myndighedsbetjening i kommunerne vurderedes at skulle omskrives, så den omhandler flere alle relevante myndigheder (herunder SGAV).

Lodsejerincitament:

- Arbejdsgruppen vurderede, at lodsejeres bekymring vedr. fremtidig offentlig adgang til udtagne arealer ikke kan løses administrativt (via SGAVs afklaring vedr. retstilstand). Det kan overvejes at beskrive problemstilling nærmere mhp. evt. politisk håndtering.
- Arbejdsgruppen vurderede, at det vedbliver et vilkår for visse projekter, hvis lodsejere ikke ønsker arealer anvendt til staldnær græsning eller rekreation vådgjort. Det vurderes sandsynligt, at kommende markregulering og implementering af en CO₂-afgift på kulstofrige lavbundsjord kan mindske barrieren som vilkår.

- Muligheden for på sigt at blive omfattet af ammoniakregulering kan fortsat udgøre en barriere for nogle lodsejeres deltagelse i vådområdeprojekter, selvom risikoen herfor generelt er lav. Arbejdsgruppens sekretariat har på vegne af arbejdsgruppen spillet ind til Ammoniakudvalgets arbejde, at arealer udtaget som vådområdeprojekter bør undtages på lige fod mod lavbundsprojekter fra ammoniakregulering i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper. Ammoniakudvalgets anbefalinger herom afventes.
- Afklaring om nyt beskatningsgrundlag for mindre landbrugs- eller lystejeendomme afventes.
- Afklaring om mulighed for at sammentænke vedvarende energi (solceller) og KLA afventes (afklaret for VKP-tilskudsordningen). Arbejdsgruppen bemærkede, at rammerne for udbygning af vedvarende energi ikke udgør en lige så væsentlig barriere for udtagningsprojekter som tidligere vurderet.
- Der udestår afklaring om løsning på harmoniudfordringer ved udtagning samt manglende midler til at kompensere for nedskrivning af ikke-nedslidte produktionsanlæg i EU-finansierede tilskudsordninger.
- Mulighed for tilskud til at gennemføre multifunktionelle projekter med anden fokus end klima- og kvælstofeffekt vil kræve politisk beslutning herom inkl. håndtering af finansieringsbehov.
- Mulighed for tilbud om jordfordeling i Klima-Lavbundsordningen er ikke relevant, da ordningen er tiltænkt projekter med et typisk mindre antal lodsejere uden behov for jordfordeling. Jordfordeling samt mulighed for jordkøb- og salg er muligt i VKP og Naturstyrelsens Klima-Lavbundsprojekter. Det er muligt at skifte ordning i løbet af et projekt, f.eks. som kommunal projektejer fra Klima-Lavbunds-ordningen til VKP.
- Indførelse af mulighed for værditab i Naturstyrelsens Klima-Lavbundsprojekter afventer statsstøttegodkendelsesproces. Barriere vurderedes at være løst hermed.
- Naturstyrelsen var ikke tilstede ved den konkrete drøftelse om manglende mulighed for forkøbsret på salg af projektjord i Klima-Lavbundsprojekter til at beskrive udfordringsbilledet. Løsning om muliggørelse af værditabskompensation afventer pt. statsstøttegodkendelsesproces.
- Det nationalt implementerede GLM 10-krav (tidligere GLM 8 som EU-krav) om udlægning af 4 pct. ikke-produktive arealer på omdriftsarealer udgør fortsat en barriere, da lodsejeres deltagelse i udtagningsprojekter ikke kan bidrage til at indfri GLM-forpligtelsen. Undtagelse fra kravet ved deltagelse i udtagningsprojekter anbefales fortsat tilvejebragt.
- De pt. ulige vilkår for mulighed for modtagelse af grundbetaling på tværs af EU- og nationalt finansierede projekter kan fortsat udgøre en barriere i projekter, hvor jordkøb og værditabskompensation ikke er muligt eller relevant. SGAV arbejder på at sidestille vilkår uanset ordning til næste CAP programperiode fra 2028.

Ordningstilskudsregler og teknik:

- SGAV er ved at afklare muligheder for at sammentænke tilskudsmuligheder i én integreret model mhp. at forenkle tilskudsmulighederne for lavbunds- og vådområdeprojekter. Arbejdsgruppen orienteres om udvikling i arbejdet i efteråret 2025.
- SGAV er i proces med at gennemgå krav til den tekniske forundersøgelse mhp. at identificere muligheder for lempelse og dermed øge hastighed i projekter. Denne proces indgår i styrelsens arbejde med at simplificere tilskudsmuligheder.
- SGAV har i forbindelse med arbejdet med at sammentænke tilskudsmuligheder i én integreret model desuden blik for at styrke rammer for hurtigere gennemførsel af mindre og lodsejerdrevne lavbunds- og vådområdeprojekter.
- SGAV har gjort det muligt at fravige minimumsgrænsen på 10 ha med 10 pct. i Klima-Lavbundsordningen fra 2023. SGAV arbejder desuden for at fjerne krav med kommende bekendtgørelse for 2025.

Samspil mellem tilskudsordninger - permanente og midlertidige tiltag

- Med lukning af bio-ordningen 'Ekstensivering med slæt' samt implementering af arealtilskudsordningen 'Permanent ekstensivering' er paletten af permanente tiltag i arealomlægningsindsatsen styrket. Dog gjorde arbejdsgruppen opmærksom på, at den planlagte implementering af midlertidig ekstensivering som led i at løfte mål for vandrammedirektivet potentielt kan hindre lodsejeres deltagelse i permanente arealomlægningsindsatser, såfremt vilkår og satser for midlertidig ekstensivering er mere attraktive end permanent udtagning.

Rammer for arealomlægningsindsatsen:

- Manglende prioritering af arealomlægningsindsatsen i planlægning af det åbne land udgør fortsat et vilkår for særligt udtagning af kulstofrige lavbundsjorder. SGAV undersøger pt. mulighed for at gøre kulstofrige lavbundsjorder til en national interesse i planlovens forstand.
- GLM 6-kravet om jorddække kan fortsat forsinke opstart af anlægsarbejde. SGAV undersøger pt. muligheder for lempelse af kravet ifm. ændring af CAP-planen.
- Indbyrdes modsatrettede hensyn mellem vandramme- og habitatdirektiverne vurderes fortsat at kunne udgøre en barriere i tilfælde af, at vådgøring ikke kan accepteres af hensyn til naturbeskyttelse.

Afrunding og aftaler v. sekretariatet

Sekretariatet samler op på arbejdsgruppens bemærkninger og genudsender revideret udkast til godkendelse. Det afklares samtidig, hvordan arbejdsgruppens arbejde skal offentliggøres (enten i fortsat selvstændige form eller i sammenhæng med ministeriets barriereliste).